

1712: 'meldpunt' voor misbruik, geweld en kindermishandeling

Helen Blow, Kris De Groof en Ludo Serrien^a

^a De auteurs zijn werkzaam bij het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk, Berchem (Corresp.: Helen.Blow@steunpunt.be).

Naar aanleiding van het misbruik in de Kerk en het daaropvolgende misbruik door zorgverstrekkers (zaak van psychiater Vandereycken), werkte de Vlaamse regering midden 2011 een actieplan uit met betrekking tot de aanpak van misbruik en geweld. Het plan, gericht op een betere aanpak (zowel preventief als curatief) van het misbruik in gezagsrelaties, spruit voort uit de samenwerking tussen de ministers van Welzijn, Sport, Jeugd en Onderwijs, op basis van gedeelde doelstellingen en middelen. Samen met vertegenwoordigers uit het maatschappelijk middenveld ondertekenden ze in december 2012 een charter. Daarnaast werd een raamwerk uitgewerkt voor het voorkomen van en het reageren op seksueel misbruik in instituties (zorginstellingen, scholen, sportverenigingen, ...). Een speerpunt van het actieplan is de oprichting van één 'meldpunt' voor alle vormen van misbruik, geweld en kindermishandeling. Dit meldpunt richt zich niet uitsluitend op het misbruik in gezagsrelaties, maar ook op alle andere vormen van misbruik en geweld, ongeacht de context (intra- of extrafamiliaal) of de aard van het geweld (seksueel, fysiek of psychisch). Op 12 maart 2012 ging het 'Meldpunt misbruik, geweld en kindermishandeling' (kortweg 1712) van start. Het integreerde de bestaande meldpunten, aanspreekpunten, onthaalwerkingen van de vertrouwenscentra kindermishandeling (VK) en de centra algemeen welzijnswerk (CAW) (slachtofferhulp, oudermis(be)handeling, partnergeweld, familiaal geweld), alsook het tijdelijk gsm-nummer voor geweld in gezagsrelaties, hetgeen na de ontbinding van de commissie Adriaenssens was opgericht door de minister van Welzijn en in een CAW was ondergebracht. Doorheen het maatschappelijk debat over misbruik en geweld (o.m. in de bijzondere kamercommissie over het misbruik in de Kerk) is de politieke overtuiging gegroeid dat één centraal

telefoonnummer noodzakelijk was. Dit was dan ook het uitgangspunt van een omzendbrief van Vlaams minister Jo VANDEURZEN op 13 oktober 2011. In deze omzendbrief wordt echter verduidelijkt dat het meldpunt geen doel op zich is, maar dat het moet bijdragen tot de volgende doelstellingen: 1) het bieden van zorg op maat, 2) het kort houden van de hulpverleningsketen, 3) het samenwerken van politie, parket en hulpverlening enerzijds en van de verschillende hulpverleningsdiensten anderzijds en 4) het opnemen van zorgverantwoordelijkheid vanuit een perspectief van 'maatschappelijke noodzaak'.

De omzendbrief van 13 oktober 2011 bepaalt de doelgroep van het meldpunt als volgt:

1. Het meldpunt is er voor alle burgers, in gelijk welke hoedanigheid: als slachtoffer, als pleger of als burger die bezorgd is over of een vermoeden heeft van een risicosituatie. Het meldpunt is niet bedoeld voor professionele verwijzers.
2. Er kan contact opgenomen worden door en voor alle leeftijdsgroepen: van zwangeren en ongeboren kinderen tot en met ouderen.
3. Het meldpunt is beschikbaar en bereikbaar voor elke problematiek van misbruik, geweld en kindermishandeling. Concreet: (intra)familiaal geweld, partnergeweld, ouderenmis(be)handeling, kindermishandeling (mishandeling, verwaarlozing en seksueel misbruik) en 'slachtofferschap in het algemeen'.

De omzendbrief plaatst 'slachtofferschap in het algemeen' bij de beoogde doelgroep van het Meldpunt 1712. Toch zullen niet alle slachtoffers van een misdrijf zich identificeren met het meldpunt, bijvoorbeeld slachtoffers van een woninginbraak of een handtasdiefstal, zelfs wanneer dit met 'geweld' gepaard ging. Het is duidelijk dat het Meldpunt 1712 niet de enige toegangspoort kan zijn voor hulpzoekende burgers die met geweld en misbruik geconfronteerd worden.

Het Meldpunt 1712 is momenteel beperkt tot telefonische aanmeldingen, met een mogelijke uitbreiding naar vormen van onlinehulpverlening (chat, e-mailhulp, ...). De fysieke contacten blijven hoe dan ook plaatsvinden in de nabije omgeving. Een vlotte overgang van telefonisch contact naar fysiek contact blijft echter van belang. Het meld-

punt zou in die zin geen nodeloze bijkomende schakel mogen zijn in de hulpverleningsketen. De CAW's en de VK's staan in voor het meldpunt, maar blijven gebonden aan hun eigen sectorale regelgeving. Omdat het mandaat van het VK verder reikt dan dat van het CAW, vormen de decretaal verankerde werkingsprincipes van het algemeen welzijnswerk de basis. De juridische verantwoordelijkheden werden bijkomend geregeld in een mozaïekdecreet, dat o.m. de samenwerkingsovereenkomst regelt tussen de betrokken CAW en VK. De opdrachten van het meldpunt zijn als volgt bepaald:

1. Kennis nemen van alle meldingen die aan het meldpunt worden gericht met betrekking tot (een vermoeden van) geweld, misbruik of kindermishandeling.
2. Passend gevolg geven aan een aanmelding onder de vorm van vraagverheldering die kan leiden tot directe hulp in de vorm van informatie en/of adviesverstrekking. Voorbeelden van informatie geven zijn bv. het slachtoffer informeren over zijn/haar rechten, de weg van een gerechtelijk dossier uitleggen.
3. Indien nodig, de aanmelding ter kennis brengen van het VK of CAW of van een andere voorziening die een meer passende hulpverlening kan verstrekken. Deze overdracht moet zo naadloos mogelijk gebeuren, maar de wijze waarop moet transparant gecommuniceerd worden met de beller en mag het mandaat van het meldpunt niet overschrijden.

Van de CAW's en de VK's wordt verwacht dat zij alles in het werk stellen om de telefonische instroom van burgers zoveel mogelijk te verplaatsen naar het Meldpunt 1712. Dit heeft zowel voor het VK als voor het CAW grote gevolgen. Na een eerste sensibiliseringscampagne met de focus op kindermishandeling werd vastgesteld dat de instroom in het meldpunt nog zeer beperkt was. De overheid engageert zich met verdere inspanningen voor de bekendmaking van 1712 en lanceerde in maart/april 2013 een tweede campagne, deze keer met focus op partnergeweld. In de 7 plaatselijke samenwerkingsverbanden heeft men de werking van het Meldpunt 1712 op een verschillende wijze georganiseerd. De omzendbrief van 13 oktober 2011 gaf hen daarvoor ook de nodige ruimte. Op het terrein hebben de

CAW's en de VK's de inhoudelijke samenwerking onderling afgestemd.

Het belangrijkste vraagstuk waarmee 1712 wordt geconfronteerd, is de verwachting die dergelijk meldpunt creëert op het vlak van 'gemandateerd optreden in geweldsituaties'. Het meldpunt zelf beschikt in dat verband over geen enkel mandaat. Het verschillend mandaat van CAW en VK en de eruit voortvloeiende zorgverantwoordelijkheid en aanpak maken het niet eenvoudig om beide rollen in één meldpunt samen te voegen. Het wederzijds inzetten van expertise in het meldpunt is ongetwijfeld een meerwaarde, maar de grens van de interventiemogelijkheden wordt wel bepaald door het beperkte mandaat van het CAW.

Het is onvermijdelijk dat 1712 oproepen ontvangt met een duidelijke verwachting dat het niet alleen info, advies en ondersteuning biedt, maar ook zelf actie onderneemt: van onderzoek, de situatie in kaart brengen tot zelfs de confrontatie met de pleger. Bij meldingen over kindermishandeling kan men vlot doorschakelen naar het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling, dat kan optreden als 'gemandateerde voorziening', een statuut dat ook wettelijk verankerd is in het nieuwe ontwerp-decreet over de Integrale Jeugdhulp. Voor misbruik bij volwassenen bestaat er echter geen gelijkaardige gemandateerde voorziening. Niettemin beschikt het meldpunt in hoogdringende en verontrustende situaties over alle wettelijke mogelijkheden (o.m. in het kader van het verruimde spreekrecht, art. 458bis S.W.) om politie of justitie in te schakelen. Niet zelden gaat het echter over situaties in de schemerzone tussen hulpverlening en justitie, waarbij het vooral de vraag is wie betrokkenen (ook de leidinggevenden van instellingen of organisaties) op hun verantwoordelijkheid kan aanspreken en op welke wijze slachtoffers gehoord kunnen worden en tot hun recht kunnen komen. Of dit moet leiden tot de oprichting van een gemandateerde voorziening voor volwassenen is nog zeer de vraag. Voor het behandelen van misbruik in gezagsrelaties bestaan er ook andere mogelijkheden, zoals ombudsdiensten, klachtenprocedures of optreden van inspecties. Over deze kwestie zullen er in het najaar van 2013 vanuit de ervaringen van 1712 beleidsaanbevelingen geformuleerd worden.